

# YETKİLİ MÜESSESELERİN VERGİSEL DURUMU VE MUHASEBESİ

**Nihat ARI\***

## GİRİŞ

Halk arasında döviz büfesi ya da döviz bürosu olarak bilinen yetkili müesseselerin kurulmaları, faaliyetleri ve denetimleri Türk Parası Kıymetini Koruma hakkında 32 sayılı karara ilişkin 94-32/12 sayılı tebliğ ile düzenlenmiştir. Anılan tebliğin 4. maddesine göre yetkili müesseselerin faaliyete geçebilmesi için aşağıda belirtilen şartları yerine getirmeleri zorunludur.

a- Anonim şirket olmalı

b- Münhasıran yetkili müesseselerin faaliyet konuları ile iştigal etmek üzere kurulmalı

c- Ödenmiş sermayelerinin 250 milyar TL'sından az olmaması

d- T.C. Ziraat Bankasına 150 bin Alman Markı yatırılması

e- Kurucuların müflis, konkordato ilan etmiş veya taksirli suçlar hariç olmak üzere affa uğramış olsalar dahi ağır hapis veya 5 yıldan fazla hapis yahut zimmet, ihtilas, irtikap, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlar ile istimal ve istihlak kaçakçılığı dışında kalan kaçakçılık suçları, resmi ihale alım ve satımlara fesat karıştırma ve Devlet sırlarını açığa vurma, vergi kaçakçılığına teşebbüs suçlarından dolayı hüküm giymiş bulunmaması,

f- Hisse senetlerinin nama yazılı olması ve nakit karşılığı çıkarılması,

g- Şirketi temsile ve idareye yetkili yöneticilerin yüksek öğrenim kurumlarından mezun veya mali konularda deneyimli olmaları,

h- Ana sözleşmelerinin, Türk parası Kıymetini Koruma Hakkında mevzuat hükümlerine uygun olması.

T.C. Ziraat Bankasına teminat olarak yatırılacak 150 bin Alman Markı anılan tebliğin 17. maddesine göre bankanın Muhtelif Borçlar - Bloke paralar he-

(\*) Vergi Denetmen Yardımcısı.

sabında izlenir ve herhangi bir nedenle döviz bürosunun faaliyetinin sona ermesi durumunda Hazine Müsteşarlığının talimatı üzerine geri ödenecektir.

Bu yazıda döviz alım satım faaliyetleri Türk Parası Kıymetini Korumaya, Vergi Usul Kanunu ve Gider Vergileri kanunu, tebliğ, genelge ve hükümlerine dayanarak açıklanmayna çalışılacaktır.

Bu teşebbüslerin muhasebeleri tekdüzen hesap planında yer alan hesaplar kullanılarak yapılmakla beraber, bildiğimiz alım satım teşebbüslerinden farklılık gösterdiği için bu konu üzerinde de durulacaktır.

## **YETKİLİ MÜESSESELERİN FAALİYET KONULARI**

### **Dövizle İlişkin İşlemleri**

- Merkez Bankasıncı alım satım konusu yapılan efektifleri almak ve satmak

- Efektifleri daha küçük veya daha büyük küpürlerle veya ayrı cins efektiflerle değiştirmek

- Merkez Bankasıncı tespit edilen usul ve esaslar çerçevesinde döviz nakit çekleri satın almak ve uluslararası kredi kartları karşılığında ödeme yapmak.

- Merkez Bankası bünyesinde kurulan Döviz ve Efektif Piyasalarında,

öngörülen şartları yerine getirmek kaydıyla anılan Bankaca belirtilen esaslar dahilinde döviz ve efektif alım satımı yapmak.

### **Kıymetli Madenler ve Taşların İthal ve İhracına İlişkin İşlemler**

- İşlenmiş kıymetli madenler, işlenmiş veya işlenmemiş kıymetli taşlar ve eşyayı ithalat rejimi kararı ve yönetmeliği esasları dahilinde ithal etmek

- İşlenmiş veya işlenmemiş kıymetli madenler, taşlar ve eşyayı ihracat rejimi kararı ve yönetmeliği esasları dahilinde ihraç etmek

- İşlenmemiş kıymetli madenler ve taşların geçici ithalini ve işlendikten sonra ihracını yapmak

- İşlenmiş veya işlenmemiş gümüşü ve gümüşden mamul eşyayı ithalat ve ihracat rejimi esasları çerçevesinde ithal ve ihraç, işlenmemiş gümüşü geçici olarak ithal ederek, işlendikten sonra ihracını yapmak.

## **DÖVİZ BÜROLARININ VERGİ KANUNLARI KARŞISINDAKİ DURUMU**

### **A- Kurumlar Vergisi**

Kurumlar Vergisi yönünden döviz büroları, anonim şirket şeklinde kuruldukları için, bir sermaye şirketi olarak, KVK'nun 1. maddesine göre kurumlar vergisi mükellefidirler. Kazançları üzerinden %30 oranında

Kurumlar Vergisi ve ayrıca %10 fon payı ödemekle yükümlüdürler. Bu şirketlerin alım satımını yaptıkları "emtia" dövizdir.

### **B- Katma Değer Vergisi**

Katma Değer Vergisi yönünden ise durum; 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 17. maddesinin 4/g bendi aşağıdaki gibi düzenlenmiştir.

"...külçe altın, külçe gümüş, döviz, para, damga pulu, harç pulu, değerli kağıtlar, taşıt pulu, hisse senedi ve tahvil teslimleri"

katma değer vergisinden istisna edilmiştir. Bu durumda döviz büfeleri veya büroları 3100 sayılı KDV mükelleflerinin ödeme kaydedici cihazları kullanma mecburiyeti hakkındaki kanuna göre "Ödeme Kaydedici Cihaz"da kullanamayacaktır.

Yukarıda yaptığımız açıklamalara göre döviz bürolarının yaptıkları işlemler KDV'ne tabi tutulmamaktadır. Söz konusu döviz bürolarının dışarıdan yaptıkları mal ve hizmet alımları nedeni ile adlarına düzenlenen belgelerde yer alan KDV bir maliyet unsuru olarak değerlendirilmektedir.

### **C- Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi**

Banka ve Sigorta Muamele Vergisi yönünden ise durumu şu şekilde

özetleyebiliriz: 6802 sayılı Gider Vergileri Kanununun ikinci kısım hizmet vergilerinin Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi başlıklı birinci bölümün değişik 28. maddesinde banka ve sigorta şirketlerinin 10.06.1985 tarihli ve 3226 sayılı finansal kiralama kanununa göre yaptıkları işlemler hariç olmak üzere, her ne şekilde olursa olsun yapmış oldukları bütün muameleler dolayısıyla kendi lehlerine her ne nam ile olursa olsun nakden veya hesaben aldıkları paralar Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisine tabidir. Bu yasa hükmünden anlaşılabilceği gibi döviz alım ve satım işlemlerinin Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisine tabi olması, bu işleri yapan yetkili kuruluşları (döviz büroların) banka veya banker ve döviz alım satımı işinin de banka muamelesi sayılıp sayılmadığının saptanmasına bağlıdır.

6802 sayılı kanunun yukarıya alınan 28. maddesinde; 2279 sayılı kanuna göre ikraz işleriyle uğraşanlara ikinci fıkrada belirtilen muamele ve hizmetlerden herhangi birini devamlı olarak yapanlar bu kanunun uygulamasında banker sayılmıştır.

Banka ve Muamele hizmetleri, kendileri veya başkaları hesabına menkul kıymet alım, satım, alım satıma tavassut etme veya alıp sattıkları menkul kıymet karşılığı borç ödemeyi meslek haline getirme ve bu

faaliyetleri dolayısı ile lehlerine kalan paralar ile mevduat faizi vermek veya sair adlarla faiz ve benzeri menfaatler sağlamak üzere devamlı olarak para işiyle uğraşmaktır. Döviz bürolarının döviz alım ve satımı işinin bir banka muamelesi olduğunda kuşku yoktur. Zira ülkemizde 1983 yılına kadar döviz alım satımı işleri bankaların tekelinde bulunmakta idi. Döviz alım ve satımındaki serbesti 1986 yılında yürürlüğe giren 86-30-8 sayılı tebliğle düzenlenen yetkili müesseselere de döviz alım ve satımı konusunda faaliyetinde bulunma yetkisi verilmiştir.

Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi yabancı para alım ve satım işlerinde satış bedeli üzerinden alınmaktadır. Bu verginin döviz alım ve satımından elde edilen kazançlarla bir ilgisi yoktur. Bu itibarla satışların zararlı ya da kârlı olmasının bir önemi yoktur.

6802 sayılı Gider Vergileri Kanununun 31. maddesinde, kambiyo alım ve satım muamelelerinde kambiyo satışlarının tutarının vergi matrahını oluşturduğu, vergi matrahından gider ve vergi adı altında indirim yapılamayacağı, alınan verginin matraha dahil edilmeyeceği hükme bağlanmıştır.

BSMV kanununun 33 ncü maddesine ve 98/11591 sayılı Bankalar Kurulu Kararına göre, kambiyo muamelelerinde vergi oranı matrahın binde biridir.

47 nci maddeye göre de her mükellef bir ay içindeki vergiye tabi muamelelerini ertesi ayın 15 nci günü akşamına kadar muamelelerin yapıldığı yer vergi dairesine bir beyanname ile bildirilecektir. Herhangi bir vergi döneminde vergiye tabi muamele bulunmasa dahi gene beyanname verilecektir.

48 nci maddeye göre tarh edilen vergi aynı süre içinde verilecektir.

## **YETKİLİ MÜESSESELERİN BELGE DÜZENİ**

Yetkili müesseseler 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 257 nci maddesinin Maliye Bakanlığına verdiği yetkiye istinaden yayımlanan 226 sıra no'lu VUK genel tebliği uyarınca Merkez Bankasının 1-M sayılı Genelgesi ile kullanılması öngörülen döviz alım ve satım belgelerinin belgeleri düzenleyen yetkili müessesenin iş adresi bağlı olduğu vergi dairesi ve vergi numarasının da bulunması koşuluyla düzenlenmesini zorunlu hale getirmiştir. Bu düzenlemeyle yetkili müesseseler döviz alım ve satım belgelerini düzenlemeyi basımını, kaydını ve diğer işlemlerini Vergi Usul Kanunu ve ilgili tebliğ uyarınca yapmak zorundadırlar. Döviz alım ve satım belgelerinin yukarıda belirtilen şartlara uygun olarak düzenlenmediğinin, kullanılmadığının, bulundurulmadığının veya gerçeğe aykırı şekilde düzenlendiğinin tespiti

halinde Vergi Usul Kanununun 353 ncü maddesinin 2 numaralı bendi uyarınca özel usulsüzlük cezası ke-silecektir.

## **YETKİLİ MÜESSESELERİN MUHASEBESİ**

Maliye Bakanlığı tarafından 1.1.1994 tarihinden itibaren uy-gulamaya konulan Tekdüzen Mu-hasebe Sistemi'nden Banka ve Si-gorta Şirketleri, Finansal Kiralama Şirketleri ve Menkul Kıymetler Ya-tırım Fonları Aracı Kurumlar ve Ya-tırım Ortaklıkları muhasebenin temel kavramlarına muhasebe po-litikalarının açıklanmasına ve mali tablolar ilkelerine uymaları kaydıyla istisna edilmiştir.

Yetkili Müesseseler de bankalar gibi kambiyo muameleleri yap-malarına rağmen Tekdüzen Mu-hasebe sisteminden istisna edil-mediğinden Maliye Bakanlığı'nın Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliğlerine uygun muhasebe tutmak zorundadırlar. Ancak yetkili mü-esseselerinin hesap planında hangi hesapları kullanacakları ve diğer dü-zenlemelere yer verilmemiştir.

### **A- Efektif veya Döviz Alımı**

Yetkili müesseselerde döviz ve efektif alım satım konusu yapılan ti-cari maldır. Normal olarak alım satım konuları mal ve hizmet olup döviz veya efektifler mal ve hizmetlerin

karşılığıdır. Ve bunlar için Tekdüzen Hesap Planında, yabancı paralar 100-Kasa hesabında izlenmesi ge-rektiği ve bilançoda bu hesapta gös-terilmesi gerektiği belirtilmektedir. Ancak yukarıda da belirttiğimiz üzere döviz ve efektifler yetkili mü-esseselerde alım satım konusu ya-pılan ticari mal olduğundan hazır de-ğerler grubunda değil, stoklar he-sabında izlenmesi gerekmektedir. Stoklar grubu içerisinde boş bırakılan 154 ve 155 no'lu hesaplar kul-lanılabilir gibi 153-Ticari Mallar hesabı da Efektif ve dövizler için açı-labilecektir. Satın alınan Efektif ve Dövizler alış bedeli ile bu hesaplara borç satılması veya herhangi bir ne-denle bir nedenle işletmeden çe-kilmesi halinde maliyet bedeli ile ala-cak kaydedilecektir.

|                     |                |
|---------------------|----------------|
| <hr/>               |                |
| 153-Ticari Mallar   | 32.345.611.900 |
| 153.10 ABD Dolar    | 23.376.014.900 |
| 153.11 Alman Markı  | 8.969.597.000  |
| 980-Efektif Deposu  | 73.351         |
| 820.10 ABD Doları   | 41.646         |
| 820.11 Alman Markı  | 31.705         |
| 100-Kasa            | 32.345.611.900 |
| 100.10 Merkez Kasa  |                |
| 983-Efektif Vaziyet | 73.351         |
| ABD Doları          | 41.646         |
| Alman Markı         | 31.705         |
| <hr/>               |                |

Döviz veya efektifler peşin değil borç olarak alınması durumunda alındığı günkü kur üzerinden borç kaydedilecektir.

Örnek : Yetkili Müessese 10.000 Alman markı borç almıştır. Bu alış aşağıdaki gibi muhasebeleştirilmemiz gerekir.

|                                               |               |
|-----------------------------------------------|---------------|
| <hr/>                                         |               |
| 153 Ticari Mallar                             | 3.500.000.000 |
| 153.20 Mark                                   | 3.500.000.000 |
| 320 Satıcılar                                 | 3.500.000.000 |
| Borç alınan 10.000 - DM (10.000*350.000 - TL) |               |
| <hr/>                                         |               |
| 980 - Efektifler Hesabı                       | 10.000        |
| 980.20 Mark                                   |               |
| 984 Döviz Borçları                            | 10.000        |
| 984.20 Dolar Borçları                         |               |
| <hr/>                                         |               |

Burada nazım hesap kaydında 983-Efektif ve Döviz Durumları Hesab ı değil, açılan özel bir borç hesabına kaydedilmiştir. Çünkü 983 no'lu hesap sadece yetkili müessesesinin mülkiyetindeki yabancı para durumunu göstermektedir.

#### A- Efektif veya Döviz Satışı

Efektif ve dövizlerin satış işlemlerinde satılan efektif ve dövizin Türk lirası karşılığı 600 - Yurtiçi Satışlar hesabının alacağına kaydedilecektir. Bunun nedeni alım satımı yapılan her bir efektif ve dövizin maliyeti birebir tespit edi-

lemeyeceğinden satın alındığında 154.155 veya 153 hesaba girişleri yapılan efektif ve dövizlerin satışı gerçekleştiğinde bu hesaplardan çıkışı yerine dönem sonlarında sözü edilen hesapların maliyetleri tespit edilerek çıkış kaydının yapılma olanağı olmasındandır.

Örnek : Yetkili müessesesinin bir gün içinde yapmış olduğu efektif ve döviz satışları aşağıdaki gibidir.

| Döviz Türü | Döviz Tutarı | TL Karşılığı                      |
|------------|--------------|-----------------------------------|
| Dolar      | 50.000       | 50.000.000.000 (50.000*1.000.000) |
| Mark       | 10.000       | 4.000.000.000 (10.000*400.000)    |

Satışların muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır (satış hasılatı üzerinden iç yüzde ile B.S.M.V. hesaplanacaktır.)

|                                |                |
|--------------------------------|----------------|
| <hr/>                          |                |
| 100 - Kasa                     | 54.000.000.000 |
| 600 - Yurtiçi Satışlar         | 53.946.000.000 |
| 600.10 Dolar Satış             | 50.000.000.000 |
| 600.20 Mark Satış              | 4.000.000.000  |
| 360 - Ödenecek Vergi ve Fonlar | 54.000.000.000 |
| 360.10 B.S.M.V.                |                |
| <hr/>                          |                |

#### C- Merkezlerine veya Diğer Şubelere Efektif veya Döviz Gönderilmesi

Yetkili müesseseler şubesine veya merkezine döviz veya efektif devrettiklerinde ise şu şekilde kayıt yapılması gerekmektedir.

Örnek : A Yetkili müessesesi İstanbul Aksaray'daki şubesine 25.000 ABD doları ve 10.000 alman markı göndermiştir.

|                              |                |
|------------------------------|----------------|
| <hr/>                        |                |
| 984- Merkez ve Şb. Cari Hsb. | 29.000.000.000 |
| 154- Efektifler              | 25.000.000.000 |
| 154.10- ABD Doları           |                |
| 155- Dövizler                | 4.000.000.000  |
| 155.20- Alman Markı          |                |
| <hr/>                        |                |

Döviz veya efektif merkez ve şube kasasından çıktığı için nazım hesaplardan çıkış yapılmalıdır.

|                              |        |
|------------------------------|--------|
| <hr/>                        |        |
| 983- Efektif ve Döviz Durumu | 35.000 |
| 980- Efektifler              | 25.000 |
| 981- Dövizler                | 10.000 |
| <hr/>                        |        |

## DEĞERLEME

Yabancı Paralar kasası, yabancı para giriş ve çıkışlarının alış kuru üzerinden izlenmesini sağlayan bir stok hesabı durumundadır.

Bu nedenle girişler yabancı paranın iktisabındaki alış kuru yani alış fiyatı üzerinden olacak aynı kur hesaptan çıkışlarda da kullanılacaktır.

Böylece hesabın günlük bakiyesi, döviz cinsleri itibariyle stokların toplam değerini gösterecektir. Burada şöyle bir sorunla karşılaşma olasılığımız vardır : Günlük yabancı para

girişleri ile çıkışları arasında denklik olmayabilir. Örneğin para çıkışları para girişlerinden fazla olabilir. Butakdirde çıkışların bir kısmı önceki gün veya günlerdeki girişlerden kalan stoklardan olmaktadır.

Burada değerlemenin nasıl olacağı hakkında farklı görüşler ortaya atılmıştır. Bir görüşe göre; Günlük çıkışların bu günün girişleri de dahil olmak üzere önceki gün veya günlerden gelen girişlerle birlikte hesaplanan ortalama fiyat ile değerlendirilmesidir.

Diğer bir görüşte ise, günlük çıkışların ilk giren ilk çıkar yöntemine göre değerlendirilmesidir. Bir diğer görüş ise bir önceki görüşün tam aksine son günden başlayarak tarih itibariyle geriye doğru giderek girişlerdeki miktar ve fiyatları nazara alarak değerlendirilmesini söylemektedir.

Bize göre çıkışların alış fiyatı ile değerlendirilmesidir. Ancak çıkış sırasında önceki günlerden devir stok bulunması halinde ortalama maliyet kullanılmalıdır.

## DÖNEM SONU DEĞERLEMESİ

Dönem sonunda mevcut yabancı paralar Vergi Usul Kanunu'nun 280 nci maddesine göre değerlendirilecektir. Söz konusu maddede "Yabancı paralar borsa rayici ile değerlendirilir. Borsa rayicinin takarrüründe muvazaa olduğu anlaşılırsa bu rayiç yerine alış

*bedeli esas alınır. Yabancı paranın borsada rayici yoksa, değerlemeye uygulanacak kur Maliye Bakanlığınca tespit olunur."*

Yukarıda belirtilen hükme göre yabancı paralar borsa rayici ile borsa rayicinin oluşumunda muvazaa olduğu anlaşılırsa bu rayiç yerine alış bedeli ile değerlendirilecektir. Ancak ülkemizde henüz yabancı paralar borsası kurulmuş olmadığı için aynı madde de belirttiği üzere değerlendirme Maliye Bakanlığınca tespit olunan kurlar nazara alınarak yapılacaktır.

#### **DÖNEM SONU İŞLEMLERİ**

Yetkili müesseselerin dönem sonundaki hesaplarının;

- Satın alınan döviz ve efektiflerinin maliyeti 154,155 ve 153 No'lu hesapların borç bakiyesine,

- Satılan döviz ve efektiflerden elde edilen hasılat 600 No'lu hesabın alacak bakiyesine,

- Kesin olarak alınan yabancı paralar kendi birimleri ile 983 no'lu hesabın borcuna, kesin olarak satılanlar 983 no'lu hesabın alacağına,

- Girişi yapılan toplam döviz ve efektiflerden kendi cinslerinden değeri 980 no'lu hesabın borcuna, çıkan döviz ve efektiflerin kendi cinslerinden değeri 980 no'lu hesabın alacağına eşit olmaktadır.

Bu durumda yapılacak işlemler şöyle olacaktır.

- Yetkili müesseselerde mevcut döviz ve efektifleri saymak, bunların doğruluğunu ilgili nazım hesaplarıyla karşılaştırmak,

- Dönem sonlarındaki döviz ve efektiflerin maliyet bedellerini tespit ederek, dönem sonu stok miktarlarını maliyet bedelleri ile çarparak bilançoda yer alması gereken tutarları bulmak,

- Satılan döviz ve efektiflerin maliyetini bularak Satılan Malın Maliyeti hesabına almak,

- Diğer kapanış kayıtlarını yapmak

Örnek : Dönem sonu efektif miktarı 60.000 ABD Doları ve 50.000 Alman Markı olmak üzere toplam 110.000 birim, ABD dolarının maliyeti bedeli 1.000.000 TL, Alman Markının ise 400.000 TL, dönem içinde satılan efektiflerin satış hasılatı 1.000.000.000.000 TL ve bunların maliyetlerinin 885.000.000.000 TL olduğu tespit edilmiştir.

Bu durumda muhasebe kaydı aşağıdaki şekilde olacaktır.

|                              |  |   |                 |
|------------------------------|--|---|-----------------|
|                              |  | / |                 |
| 621-Satılan Ticari Malar/Mal |  |   | 965.000.000.000 |
| 621.10.ABD Doları            |  |   |                 |
| 621.20.Alman Markı           |  |   |                 |
| 154-Efektifler Hsb.          |  |   | 965.000.000.000 |
| 154.10.ABD Doları            |  |   |                 |
| 154.20.Alman Markı           |  |   |                 |
|                              |  | / |                 |

(Efektifler Hesabı, dönem içindeki efektif ve dövizlerin maliyeti ile dönem sonundaki efektiflerin maliyet bedellerinin toplamından oluşmaktadır. 885.000.000.000 + 80.000.000.000)

|                                    |                   |
|------------------------------------|-------------------|
| /                                  |                   |
| 690-Dönem Kâr veya Zararı          | 965.000.000.000   |
| 621-Satılan Ticari Mallar Maliyeti | 965.000.000.000   |
| /                                  |                   |
| /                                  |                   |
| 600-Yurt İçi Satışlar              | 1.000.000.000.000 |
| 690-Dönem Kâr veya Zararı          | 1.000.000.000.000 |
| /                                  |                   |

Gelir tablosu da aşağıdaki gibi olacaktır.

|                     |                   |
|---------------------|-------------------|
| Brüt Satışlar       | 1.000.000.000.000 |
| Satıştan İndirimler | —                 |
| Net Satışlar        | 1.000.000.000.000 |
| Satılan Ticari      |                   |
| Mallar Maliyeti     | 965.000.000.000   |
| Brüt Satış Kârı     | 35.000.000.000    |

### **DÖVİZ BÜROLARININ BANKAYA YATIRDIKLARI TEMİNATLARIN DEĞERLEMESİ**

Yetkili müesseselerin kurulmaları, faaliyetleri ve denetimleri Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karara İlişkin 94-32/12 sayılı tebliğ ile düzenlenmiştir. Yetkili müesseselerin kurulma ve faaliyetlerine devam edebilme şartlarından bir tanesi de T.C. Ziraat Bankasına 150.000 - Alman Marka yatırılmasıdır.

T.C. Ziraat Bankası'na yatırılacak teminat niteliğindeki 150.000 Alman

Markı anılan tebliğin 17. maddesine göre bankanın Muhtelif Borçlar - Bloke Paralar Hesabında izlenir ve herhangi bir nedenle döviz bürosunun faaliyetinin sona ermesi halinde Hazine Müsteşarlığı'nın talimatı üzerine geri ödenecektir.

Döviz Bürolarının 150.000 Alman Markı tutarındaki teminatlarının dönem sonunda Vergi Usul Kanunu'nun 280 nci maddesine göre değerlemeye mi tabi tutulacağı, yoksa anılan kanunun 289 ncu maddesine göre mukayyet değerle mi değerlendirileceği uygulamada tartışma konusu olmaktadır.

### **Teminatların Değerlenmesi**

Yetkili Müesseselerin teminat olarak yatıracakları Alman Markı bir yıldan uzun süreli Bankada kaldığından 226- Verilen Depozito ve Teminatlar hesabında izlenecektir. Verilen teminat yabancı para cinsinden bir alacak olduğundan Vergi Usul Kanunu'nun 280 nci maddesi uyarınca değerlemeye tabi olacak ve bu değerlemede halen ülkemizde resmi bir döviz borsası bulunmadığından aynı madde uyarınca Maliye Bakanlığı'nın tespit ve ilan edeceği kur üzerinden yapılacaktır. Değerleme sonucu oluşacak kur farkı 226- Verilen Depozito ve Teminatlar Hesabına borç 646 Kambiyo Kârlar Hesabına alacak olarak kaydedilmesi gerekmektedir. Böylece döviz büroları fiilen elde et-

medikleri ve faaliyetleri sürdüğü sürece de elde demeyecekleri kambiyo kârları üzerinden vergi vereceklerdir.

### **Teminatların Değerlenmemesi**

Yetkili Müesseselerin teminat olarak yatıracakları Alman Markı Hazine Müsteşarlığı'nın Vergi Usul Kanunu'nun 289 ncu maddesinde ifadesini bulan" bu bölümde yazılı olmayan veyahut yazılı olup da kendi ölçülerıyla değerlenmesine imkan bulunmayan iktisadi kıymetlerden bina ve arazi vergi değerleriyle, diğerleri, varsa borsa rayici, yoksa mukayyet değerleri, o da yoksa emsal bedeliyle değerlenir." hükmü uyarınca mukayyet değeriyle yetkili müessesenin aktifinde yer almalıdır. Bu görüşe itibar edildiğinde herhangi bir kur farkı geliri ortaya çıkmayacaktır.

### **Konu Hakkında Danıştayın Görüşü**

Danıştay konu hakkında 5 Nisan 2001 Tarih ve E.2000/2134 K. 2001/1198 sayılı kararında mükellefin lehine görüş belirtmiştir.

*"Zorunlu olarak yatırılan ve ticari faaliyet devam ettiği sürece, bloke tutulan döviz cinsinden teminatların, istenildiğinde işletmenin ticari işlerinde kullanılması, başka bir anlamıyla tasarruf edilmesi olanaksızdır. Bu bakımdan, sözü edilen teminatın, ticari faaliyeti sonucu doğan bir alacak olarak kabul edilmesi suretiyle*

*kur farklarının vergilendirilmesi yoluna gidilemez."*

### **SONUÇ**

- Mali sistemimizde önemli bir boşluğu dolduran yetkili müesseselerin organize olmaları, istihdam yaratmaları, banka sistemi dışında dolaşan dövizlerin bir kısmını devletin idare ve tasarrufu altına alınmasını, döviz fiyatlarının rekabet koşulları altında oluşmasını ve sağladıkları vergisel katkıları düşündüğümüzde önemi açıkça ortaya çıkmaktadır.

### **YARARLANILAN KAYNAKLAR**

AYDIN, Zeki C., "Döviz Bürolarında Teminatların Değerlemesi" Yaklaşım Dergisi, Sayı, 55. Temmuz 1997.

CANOĞLU, M. Ali, "Döviz Alım Satım Teşebbüsleri (Döviz Büfeleri) ve Muhasebesi" Mükellefin Dergisi, Sayı: 79, Temmuz 1999.

KAVAL, Hasan; Döviz Bürolarının Muhasebesi, Yaklaşım Dergisi, Sayı : 21, Eylül 1994.

KÖSEBALAN, M. Atıf; "Dövizle İlgili İşlemleri Yapmaya Yetkili Kuruluşların (Döviz Bürolarının) Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi" Yaklaşım Dergisi, Sayı: Nisan 1996.

SARI Y Gökhan; "Yetkili Müesseselerin (Döviz Büroları; Büfeleri) Mahiyeti, Kambiyo ve Vergi Mevzuatı Karşısındaki Durumu, Sorunlar ve Çözüm Önerilerimiz, Vergi Sorunları Dergisi, Sayı: 112, Ocak 1998.